РИЈЕЧИ ЗАХВАЛНОСТИ

Поштовани завичајци,
уважене колеге и пријатељи,
драга родбино.

Негдје пред крај живота Иво Андрић је сабрао своје позне пјесме и објавио их у књизи под насловом *Шта сањам а шта ми се догађа*. Ја бих могао збивања посљедњих десетак година, па и ово наше вечерашње окупљање, да подведем под наслов *Шта и не сањам, али ми се догађа*. А догађа ми се, ево, да је овај састанак уприличило Удружење мојих завичајаца у Београду, под кровом националне библиотеке, да се на њему изговарају биране ријечи и стручних и позваних о мом досадашњем списатељском учинку. То ме чини неслућено поносним и захвалним, али ништа мање и забринутим – да ли сам уистину достојан и указане части, и овога мјеста, и изговорених похвала, и овакве посјете и пажње. Молим вас да не схватите као лажну скромност ако сам у дилеми да ли је ово бирано друштво ипак издангубило вечерас и помјерило своје обавезе за сјутрашњи дан, да ли је могло корисније да утроши своје вријеме.

Од тренутка када је утаначен датум овог окупљања непрестано у сјећању премотавам филм – (попут Рајка Бајчетића који је то чинио по нашим сада руинираним задружним домовима) – филм на коме је умотана моја досадашња животна путања од првих сусрета с Београдом до данас. Безмало пола стољећа. С јесени 1965. године - то говорим за нешто старије и моју генерацију - из нашег града могло се ка Београду кренути у два правца: једном аутобуском линијом преко Јабуке и Савина Лакта до у Сељашницу а одатле скоро у мркли марк стићи на београдску аутобуску станицу. А која је врлет излоканим макадамом још на почетку стајала пред возачима и путницима, и отуд и одовуд, свједочи сâмо име *Савин Лакат* гдје је и наш најомиљенији светац морао да предахне, да се налакти. Други и за мене занатно чешћи правац водио је у кабини неког од возача тешких крупових камиона с приколицом натовареног са двадесет и двије тоне пљеваљског лигнита преко Чемерна, Бучја, Голеша, Саставака до жељезничке станице у

Рудом. Одатле, „ћиром“, читав дан и пô, преко Мећеће, Вишеграда и Ужица до жељезничке станице на Чукарици. Ту бисмо излазили гарави од дима као да смо пролазили кроз сулундар али радосни јер смо приспјели на жуђени циљ. Нема више те пруге, нећу више имати прилике да посматрам како се на Мећеђи зелена и брза Дрина бори с брашњавим или земљавим Лимом тако да се не може разазнати ко је чија притока а хипотенуза те њихове борба подуго нас је пратила прије него што би се обје воде помијешале. Можда је неки виспрени пјевач добио идеју да спјева и нашу завичајну пјесму посматрајући у Фочи како су се „двије воде завадиле, Ћехотина и студена Дрина“. Шарганска осмица нам је тада била најдосаднија дионица, данас је она туристичка атракција, а од Пожеге наовамо смо учили географију тако што су, ноћу, кондуктери излазили и махали фењерима гласно узвикујући имена станицâ гдје бисмо се заустављали: Боговађа, Мала Крсна, Жарково!

Београд је имао увијек довољно љубави и топлине, хљеба и крова за све своје гараве придошлице жељне знања и младовања, па је постао и дом многих од вас, драги земљаци, у коме сте угледни љекари, инжењери, правници, економисти, умјетници, научници, магистри, доктори наука, професори универзитета, академици, пословни људи, официри. Иако није тражио ништа заузврат, њему се све то вишеструко враћало од оних који су стасавали у студентским домовима, тискали се у градском саобраћају, у мемљивим купатилима, пренатрпаним мензама и носили собом из њега непотрошиву љубав заувијек. Такав је Београд био, такав јесте, такав ће и бити, уосталом, као и цијела српска земља, и српска душа која је увијек страдавала од своје велике мане – од вишка своје човјечности. А то је идеална прилика за недостојну, незахвалну разбраћу и обездушени свијет електронског доба који великодушност сматра за слабост и глупост.

Та везаност за Београд рекао бих посебно је карактеристична за нас из аутентичне Старе Рашке и Старе Херцеговине. Иако бих данас, да је она пруга још у животу, морао од Шаргана до завичаја да прођем три државне границе, а из правца Савина Лакта двије, пљеваљски крај по свом српском духу и осјећању, не може бити од матице српске земље омеђен никаквим границама. Он је још од осмог вијека, најмање дванаест стољећа, био у географском и етнографском језгру прве српске државе па му се зато не може примаћи никаква дукљанизација, никаква нова инат-црква нити му се наметнути новокопоновани инат-језик, за који мој наставник у основној школи, а касније директор Института за српски језик САНУ, Драго Ћупић рече да је *лингвистички*

апсурд. Данас би Његош, чију двјестагодишњицу рођења ове године свечано обиљежавамо, то оцијенио стихом: *Ово не би ђеца пословала.*

Наш крај одликује посебни смисао за цјелину српског духовног простора, зато је по томе био и остао свијетла тачка на тромеђи Србије, Херцеговине и Црне Горе, оно што је у души носио и својим дјелом посвједочио наш велики земљак патријарх Варнава који почива непуних стотинак корака одавде. Па ни припадник наше генерације, др Славенко Терзић, није данас само дипломатски представник српске државе у братској Русији, већ изасланик и тумач жеља и надања свеколиког српства. Радовало би ме ако би се и из мојих вишедеценијских мучења хартије дало наслутити да гајим ту исту земљачку идеју, да ми је на уму и души управо та духовна цјелина не само од Авале до Јадрана већ свуда куда допире наша ријеч.

Поштовани завичајци,

давно је и дивно речено да је свак дужан свом завичају, али много тога се недавно у њему и поводом њега дешавало без мог, без нашег питања, што нијесмо ни сањали ни могли уснити. Није ово политичка трибина, ни заметање кавге било с ким, али јесте прилика да о томе прозборим пред вама јер директно задире у моје људско, национално и духовно биће. Мој завичај, моје село, добило је државну границу која никад до сада није постојала а промијенило је до сада десетине држава у прошлости, од Илира и Келта наовамо. И ја сам, као већина од вас, сврстан у „теразијске Црногорце" иако живим и радим далеко од Теразија иако сам само тертиријално али ни секунд свог свјесног живота нијесам национално био Црногорац. На парчету земље који сам наслиједио од оца, на коју плаћам порез, када сам јула 1999. године дошао кући, затекао сам низ ровова које је наша војска, како сам касније сазнао, направила као трећу и посљедњу одбрану пред надирућим силама НАТО агресора ако из правца Херцеговине крену у копнену инвазију на СРЈ. Из тих ровова се, „гледајући доље на друмове", као Стари Вујадин, могла спремити добра попара нападачу. Помисло: сам како би се мој отац, који је од 1914. до 1916. године, са својим оцем и двојицом браће, више пута као ратник газио ледену Дрину, радовао што му је очевина и даље бедем одбране од гремањског освајача и његових помагача, иако је мислио да се он наратовао за све нас и да ратова више бити неће. Данас држава која је државном границом омеђила моје село, и која ме је лишила права гласа, једва чека да те већ урушене ровове уступи управо онима против којих су и сагрђени. Но ако сам лишен права гласа да гласам о судбини завичаја, нијесам лишен права да се *гласнем* тим поводом, да се запитам *шта не*

сањам али ми се догађа, да размислим о својим даљим животним корацима који су све краћи и у силазном луку. Не кажем ово, поштовани земљаци, да бих се јадао већ да бих назначио чињенице које уоквирују мој живот сада безмало педесет година од прве вожње „ћиром" у свијет науке и просвјете у некада јединственој држави, да се запитам колика је и моја кривица што се то све тако, нама иза леђа, догодило и да ли је било потребније, да се сем трошних књига и хартија - у које сам потпуно заронио- позабавим нечим другим што би било од веће ползе?

Нека ми буде допуштено да вечерас скренем вашу пажњу на неколико задатака које намјеравам да ријешим у прилог претходно поменутом одужењу.

1) У новије вријеме теоретичари библиотекрства и информација предвиђају сумрак традиционалне књиге и читања, надолазак времена када ће се другачије читати и књиге издавати, да Гутембергова галаксија одлази у прошлост, да ће нове генерације живјети и учити у складу са новим електронским општилима. Пошто сам у животу углавном гомилао књиге а за друга богатства нијесам имао ни умјећа ни прилике, - а накупило их се неколико хиљада и то вриједних, - замолићу надлежне мог завичајног града да ми помогну како бисмо заједно пронашли простор у коме би могле бити смјештене као језгро *мог будућег легата* на начин који ће бити најприкладнији и најфункционалнији том скромном завјештању;

2) Припремам књигу *Трагања и одзиви* у којој ће бити сабрано све оно најважније што сам имао и умио да кажем о људима, културним, књижевним, друштвеним и историјским дешавањима на подручју Старе Рашке и ужег завичаја;

3) Наш град је завичај пјесника, сликара и вајара Богомира Аћимовића Далме, има књижевни клуб који носи његово име, али његове најзначајније пјесме за које се зна, преводи, чланци, чланци о њему, још нијесу сабрани иза корица једне књиге а протекло је равно пет деценија од његове смрти.

4) Више од три деценије сабирам приповијетке, чланке и литературу о Стевану Самарџићу коме се наш град не само што није двољно одужио већ се наша књижевна наука од њега огријешила. Он заслужује темељну студију и обимну књигу свих његових сабраних радова. Све што је до сада његово и о њему штампано парцијално је и недовољно проучено.

Побројао сам засад четири моја најпреча задатка на плану завичајне науке и књижевности који захтијевају помоћ и разумијевање. Можда их је превише али *што узмогнем - чућете хоћу ли.*

Преостаје ми да управнику и особљу Народне библиотеке Србије захвалим на указаној части и уступљеном простору; да се вама - бирана публико и драги пријатељи - најсрдачније захвалим на присуству и пажњи, господи Милићу Петровићу, Ратку Марковићу, Владимиру Меденици и Николи Девури на излагањима, дугогодишњој сарадњи и несебичној подршци. Уз бројне сараднике и пријатеље, чија лица и вечерас гријају моју душу, било је много лакше да се бавим пословима којих сам се подухватао и на које је вредјело да утрошим свој радни вијек.

У нашем крају се каже да је *добро имати и свог вука у гори*, камоли одане другове, пријатеље и сараднике.

*Београд, 29. март 2013. год.

Добрило Аранитовић